

Майбутнє Європейського Союзу: сценарії реформування, розширення та оборонної інтеграції

Маріанна Фахурдінова, Єгор Ткачук, Максим Молотай

2026

Ключові знахідки

- › Європейський парламент та Європейська комісія заохочують перехід до голосування кваліфікованою більшістю (QMV) у Раді ЄС, але **серед держав-членів консенсусу немає**.
- › Перехід до QMV через зміну установчих договорів ЄС – тривалий та малоімовірний. Альтернативою у Спільній зовнішній та безпековій політиці є механізм **конструктивного утримання**, коли незгодна держава не блокує рішення, та **перехідні положення** Лісабонського договору, які дозволяють перейти до QMV за підтримки усіх держав-членів; у розширенні – внесення змін до **переговорної рамки** з країною-кандидатом.
- › Україна на власному досвіді відчула вепонізацію процесу розширення: Угорщина понад рік блокувала відкриття переговорних кластерів з Україною, попри позитивні висновки Європейської комісії. Перехід до голосування кваліфікованою більшістю хоча б на проміжних етапах уже суттєво зменшив би політизацію процесу розширення.
- › Перехід до QMV у Спільній зовнішній та безпековій політиці дозволив би ЄС швидше ухвалювати санкційні пакети проти РФ через її війну проти України, а в перспективі – посилити санкційний тиск на державу-агресора.
- › Модель **«Європи різних швидкостей»** дозволяє групі держав ЄС поглиблювати інтеграцію в окремих сферах через механізм посиленої співпраці із юридично обов'язковими рішеннями лише для учасників. Низка держав вже поглиблює співпрацю через **формат «Е6»** у сферах конкурентоспроможності й безпеки.
- › Модель «Європи різних швидкостей» може прискорити інтеграцію України в оборонну архітектуру ЄС, зокрема через тіснішу взаємодію з «Е6», адже Київ випереджає чимало держав-членів за рівнем оборонних спроможностей.
- › У сфері розширення для країн-кандидатів розглядаються моделі **швидкого вступу, зворотного розширення, поетапної інтеграції та асоційованого членства**. Жодна не має сталої підтримки, проте робота над ними триває.
- › Хоча усі моделі передбачають певні переваги для України на проміжних етапах, вони несуть ризик зниження інтересу держав-членів до подальшого розширення та закріплення за Україною статусу «другосортного» члена.
- › Держави-члени ЄС продовжують покладатись на НАТО у питаннях безпеки. Хоча стаття 42(7) Договору про ЄС є юридично сильнішою за статтю 5 Вашингтонського договору, вона не має чіткого механізму застосування. Створення спільної армії є малоімовірним через **відсутність в ЄС єдиного політичного центру, держави-лідера, командних структур і достатніх спроможностей**.
- › Оновлена ядерна доктрина Франції передбачає поглиблену співпрацю з шістьма європейськими державами, спільні навчання та можливе розміщення Rafale на їхній території. Однак Париж зберігатиме суверенітет над ядерними силами, **не братиме жорстких зобов'язань** щодо захисту партнерів та не замінить американську ядерну парасольку.

1. Реформування ЄС: можливий перехід до голосування кваліфікованою більшістю у сферах розширення та безпеки

Питання внутрішньої реформи ЄС повернулося до порядку денного Союзу після 2022 року. Зловживання правом вето окремими державами-членами уповільнило ухвалення стратегічних рішень і виявило вразливість ЄС у ситуаціях, що потребують швидкої реакції – від війни в Україні до зміни зовнішнього курсу США. Водночас надання Україні статусу кандидата перезавантажило процес розширення та повернуло перспективу ЄС із понад 35 державами-членами, де досягати одностайності буде ще складніше.

Сьогодні близько 80% рішень в ЄС ухвалюється **кваліфікованою більшістю** (*qualified majority voting, QMV*)¹. За Лісабонським договором, таке рішення мають підтримати щонайменше 55% держав-членів (15 із 27 країн), які представляють 65% населення ЄС. Блокуюча меншість має включати щонайменше 4 держави-члени, які представляють понад 35% населення.

Одностайність у Раді ЄС зберігається у найбільш чутливих сферах: **Спільній зовнішній та безпековій політиці** (*Common Foreign and Security Policy, CFSP*), **розширенні ЄС, оподаткуванні та фінансах**². Консенсус також лежить в основі роботи Європейської Ради, яка визначає загальний політичний напрям і пріоритети Союзу.

Щоб уникати блокування, ЄС уже використовував наявні та ad hoc механізми. У 2022 році через **механізм «конструктивного утримання»** Австрія, Ірландія та Мальта не брали участь у фінансуванні постачання зброї Україні, а Угорщина – у створенні Місії ЄС з військової допомоги Україні (*EUMAM*), а згодом – *Фонду підтримки України(UAF)*.

За статтею 31(1) Договору про ЄС, держава, яка утрималася від голосування у сфері зовнішньої та безпекової політики, не зобов'язана виконувати рішення, але має визнати його обов'язковим для Союзу й не перешкоджати виконанню³. Хоча ця стаття не стосується розширення, схожа за суттю процедура була застосована у 2023 році під час рішення про відкриття переговорів щодо вступу України до ЄС: прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан залишив залу й фактично утримався⁴. Це створило прецедент для використання аналогії «конструктивного утримання» в Європейській Раді.

Для подолання «ветократії» Угорщини ЄС також намагався **призупинити її право голосу** за статтею 7 Договору про ЄС. Однак, попри систематичні порушення принципів та інтересів ЄС урядом Віктора Орбана, процедура не дала результату через брак одностайності⁵.

Запровадження QMV через зміну установчих договорів ЄС

Однак такі точкові рішення не вирішують проблему системно. У довгостроковій перспективі драйвери інституційної реформи ЄС, передусім Німеччина, прагнуть повного переходу Ради ЄС до QMV у всіх сферах ухвалення рішень до наступного розширення⁶. Для цього потрібні **зміни до установчих договорів Союзу** – Договору про ЄС (TEU) та Договору про функціонування ЄС (TFEU).

Це може бути реалізовано через статтю 48 TEU, яка передбачає скликання Європейського конвенту, однотайну згоду держав-членів на міжурядовій конференції та подальшу ратифікацію через їх національні парламенти або референдуми. Процес може тривати роками й **не гарантує результату**: наприклад, ухвалення Конституції ЄС у 2005 році провалилося через неуспішні референдуми у Франції та Нідерландах⁷.

У вересні 2023 року незалежна робоча група, скликана урядами Франції та Німеччини, представила рекомендації щодо реформування ЄС⁸. Вона запропонувала кілька шляхів прискорення змін до договорів: **спрощену процедуру без скликання Конвенту**, яка втім не усуває потреби в однотайності та національній ратифікації; **прив'язку інституційних реформ до майбутніх договорів про вступ**; а також **окремий рамковий договір про розширення і реформу**, який міг би заздалегідь визначити зміни для функціонування ЄС із понад 30 членами.

Щоб зменшити занепокоєння скептиків, група запропонувала запобіжники для переходу до QMV. Зокрема, **«механізм захисту суверенітету»** (*sovereignty safety net*) за аналогією зі статтею 31(2) TEU дозволяє будь-якій державі призупинити ухвалення рішення, якщо воно загрожує її життєво важливим інтересам. Інший варіант – зміна формули QMV з 55% держав і 65% населення на 60% і 60%. У найбільш важливих для держав-членів питаннях можна застосовувати формулу так званої «супербільшості» – 72% держав і 65% населення (стаття 238 TFEU⁹) або модель **«консенсус мінус один»**. Окремим запобіжником може бути можливість **відмови від реалізації рішень** (*opt-out*) у сферах, надто чутливих для суверенітету окремих держав.

Тим не менш, серед держав-членів загалом **немає бажання до зміни договорів**. Право вето дозволяє їм просувати національні інтереси, вимагати компенсацію або поступки щодо інших питань¹⁰. Позиції держав також різняться залежно від сфери: для Швеції та Нідерландів важливе збереження вето у податковій політиці, а для Кіпру та Греції – у зовнішній політиці через прагнення зберегти важіль щодо Туреччини¹¹.

Запровадження QMV без зміни установчих договорів ЄС

Тому найбільш реалістичним наразі є короткостроковий підхід: поступове запровадження QMV в окремих сферах (*case by case*) без зміни установчих договорів. Найбільш актуальними сферами для України є розширення ЄС і Спільна зовнішня та безпекова політика ЄС.

QMV у CFSP

Окрім «конструктивного утримання», основним шляхом переходу до QMV у CFSP без зміни договорів є *passerelle clauses* – перехідні положення Лісабонського договору, які дозволяють

Майбутнє Європейського Союзу: сценарії реформування, розширення та оборонної інтеграції

Раді ЄС перейти від одностайності до QMV у певній сфері (загальна стаття 48(7) TEU або спеціальна стаття 31(3) TEU для зовнішньої політики та безпеки). Однак держави-члени мають **одностайно** підтримати таке рішення, фактично добровільно обмеживши власне вето. Наразі такої одностайності немає. Крім того, у деяких країнах цей крок потребує ратифікації їх парламентами (Німеччина, Австрія, Данія, Польща, Ірландія, Чехія і Мальта)¹².

Перехід підтримує **«Група друзів» QMV у зовнішній та безпековій політиці ЄС**, створена Францією та Німеччиною у 2023 році. До неї також входять Бельгія, Данія, Фінляндія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Румунія, Словенія, Іспанія та Швеція¹³. Їхня позиція ґрунтується на потребі ЄС швидше реагувати на кризи без блокування рішень окремими країнами, як це робив Кіпр щодо санкцій ЄС проти Білорусі у 2020 році, прагнучи посилення тиску Союзу на Туреччину¹⁴, або Угорщина щодо санкцій проти Росії у 2022–2024 роках, домагаючись розмороження європейських фондів для себе¹⁵.

Водночас більшість держав обережно ставляться до QMV у Спільній зовнішній та безпековій політиці, оскільки ці сфери прямо стосуються суверенітету, а для нейтральних Австрії, Ірландії, Мальти та Кіпру – ще й основ їхньої безпеково-оборонної політики. Менші держави також побоюються, що відмова від вето **зменшить їхню вагу й посилить вплив великих країн**¹⁶. Зокрема, демографічний критерій QMV дає перевагу Німеччині та Франції, сукупне населення яких становить близько третини населення ЄС. Вони зможуть суттєво впливати на формування блокуючої меншості, яка має включати 4 держави-члени, що представляють понад 35% населення¹⁷.

Тим не менш, перехід до QMV у CFSP через перехідні положення має **запобіжники та обмеження**. Стаття 31(2) містить *safety net mechanism*, який дозволяє державі-члену заблокувати рішення, ухвалене QMV, з *«життєво важливих і заявлених міркувань національної політики»*¹⁸. А стаття 31(4) не дозволяє застосовувати QMV до рішень із військовими чи оборонними наслідками (*defence or military implications*)¹⁹. На практиці складно відмежувати суто зовнішньополітичні рішення від безпекових, тому реальний перехід до QMV у CFSP буде мати певні обмеження.

QMV у розширенні

Якщо QMV у CFSP потрібне для швидшого ухвалення рішень, критично важливих для дієздатності Союзу, то QMV у розширенні має адаптувати інституції до більшої кількості членів без втрати спроможності ЄС функціонувати (*absorption capacity*). Воно також має обмежити блокування технічного процесу вступу через двосторонні історичні чи територіальні суперечки – тобто **«білатералізацію» вступу**, яка підриває довіру кандидатів до ЄС і посилює втому від розширення у державах-членах²⁰.

Історія розширення ЄС добре ілюструє цю проблему. Франція виступала проти вступу Великої Британії у 1963 та 1967 роках, а пізніше – Іспанії через ризики для сільського господарства; Словенія у 2008–2009 роках – проти Хорватії через прикордонний конфлікт; Хорватія з 2016 року – проти Сербії через питання історії та нацменшин; Греція й Болгарія понад 10 років – проти Північної Македонії та Албанії через політичні, історичні й мовні суперечки; Угорщина – проти України через питання нацменшин і прагнення домогтися розмороження фондів ЄС²¹.

Оновлена у 2020 році методологія розширення ЄС частково звузила простір для маніпуляцій: об'єднання 35 розділів у 6 кластерів зменшило кількість можливостей для блокування прогресу²². Проте будь-який проміжний крок, наприклад затвердження переговорних рамок або оцінки критеріїв для відкриття кластерів, досі вимагає одностайності всіх держав-членів.

Майбутнє Європейського Союзу: сценарії реформування, розширення та оборонної інтеграції

Проте ця однастайність є радше усталеною практикою, а не вимогою договорів. Стаття 49 TEU регулює лише рішення про приєднання загалом і не встановлює вимог до проміжних етапів: «Держава-заявник подає свою заявку до Ради, яка приймає рішення *одноголосно*»²³.

Тому перехід до QMV у політиці розширення не потребує зміни установчих договорів чи застосування *passerelle clauses*, які до розширення не застосовуються. Натомість він може бути здійснений через процедурно простіший механізм – **перегляд переговорної рамки** з Україною та/або іншими кандидатами в частині *negotiating procedures*. Водночас саме рішення про такий перехід усе одно потребуватиме однастайної згоди всіх держав-членів²⁴.

З огляду на це, найбільш реалістичним є компромісний сценарій: застосування QMV до проміжних або технічних етапів переговорів зі збереженням консенсусу щодо вступу та ратифікації договору про приєднання. Саме такі моделі наразі обговорюються в ЄС²⁵:

- **Повне QMV**: застосування кваліфікованої більшості на всіх проміжних етапах переговорів, включно з відкриттям і закриттям кластерів та розділів, із збереженням однастайності лише для рішення про заявку на членство, умов вступу та ратифікації договору про приєднання.
- **«Консensusоподібне» QMV**: застосування QMV до всіх проміжних етапів переговорів, але за формулою: 72% держав-членів «за», без вимоги щодо частки населення.
- **«Нідерландське» QMV**: застосування супербільшості (72% держав-членів, які представляють щонайменше 65% населення Союзу) до всіх проміжних етапів переговорів, крім закриття всіх розділів, пов'язаних із кластером «Основи», при цьому ключові рішення щодо заявки на членство, умов вступу, ратифікації договору про приєднання ухвалюються однастайно.
- **Німецько-словенська пропозиція від 2024 року**: QMV застосовується лише до відкриття переговорних кластерів і затвердження початкових критеріїв, тоді як рішення щодо заявки на членство, умов вступу, ратифікації договору про приєднання та закриття розділів залишаються однастайними.

Деякі дослідники застерігають, що перехід до QMV на проміжних етапах вступу може призвести до блокування Договору про приєднання наприкінці, якщо держави-члени і кандидати не зможуть завчасно врегулювати двосторонні питання²⁶. Тому ще однією альтернативою могла б бути **передача частини технічних рішень щодо переговорів Європейській комісії**, що зменшило б політичну складову вето²⁷. Проте держави-члени скептично ставляться до посилення ролі Комісії у сферах розширення і безпеки.

Усі розглянуті пропозиції наразі залишаються на рівні дискусії. Європарламент послідовно підтримує запровадження QMV в окремих сферах^{28,29}, Єврокомісія готує на 30 вересня нову Стратегію щодо розширення³⁰, а лідери ЄС мають обговорити реформу процесу на жовтневому саміті³¹.

Втім, неоднозначні позиції держав-членів і наступні електоральні цикли, зокрема посилення правих партій у Франції та Німеччині, можуть знову звужити простір для реформи. Тож ближчим часом найреалістичнішим є поступовий, секторальний перехід до QMV без зміни установчих договорів у сферах, де однастайність найбільше шкодить дієздатності ЄС і розширенню.

2. Перспективи моделі «Європи різних швидкостей»

На протидію німецькій ідеї федералізації ЄС і повному переходу до голосування кваліфікованою більшістю, французька модель «Європи різних швидкостей» передбачає різні темпи та глибину інтеграції держав до ЄС та окремих форматів. Частково це вже реалізується в межах єврозони та Шенгенської зони.

Концепцію обговорюють у ЄС із 1980-х років. За президентства Емманюеля Макрона вона знову стала ключовим елементом дискусії про реформу ЄС³². У 2017 році Римська декларація зобов'язала держави-члени *«діяти спільно з різною швидкістю та інтенсивністю»*³³ на тлі підготовки до вступу Західних Балкан³⁴. Новий імпульс ідея багаторівневого ЄС отримала у 2023 році після звіту франко-німецької робочої групи. Документ запропонував тіснішу інтеграцію найамбітніших держав у соціальній, фінансовій, промисловій та оборонній сферах і визначив чотири рівні участі³⁵:

- › Внутрішнє коло членів єврозони та Шенгенської зони, а також «коаліції охочих» у сферах клімату, енергетики, оподаткування та інших політиках;
- › Усі теперішні та майбутні держави-члени ЄС;
- › Асоційовані члени, залучені передусім до спільного ринку, але без права голосу в Раді ЄС;
- › Країни-учасниці Європейського політичного співтовариства.

У 2026 році концепція набула практичного втілення, зокрема у зв'язку з необхідністю надати Україні позику на 90 млрд євро. Рішення підтримали 24 держави-члени без участі Угорщини, Словаччини та Чехії³⁶. Щоб уникнути їхнього вето, країни скористалися **механізмом посиленої співпраці (Enhanced Cooperation)**, передбаченим статтею 20 Договору про ЄС і статтями 326–334 Договору про функціонування ЄС.

Механізм дозволяє щонайменше **дев'ятьом державам** поглиблювати співпрацю в окремих сферах і ухвалювати юридично обов'язкові рішення, що застосовуються лише до учасників ініціативи. Його використовують як крайній засіб, коли загальноєвропейської згоди неможливо досягти в розумний термін. Для запуску механізму потрібні запит до Єврокомісії, підтримка Ради ЄС (щонайменше 15 державами, що представляють 65% населення Союзу) і згода Європарламенту³⁷.

Такий підхід може допомогти уникати інституційного паралічу під час криз. Водночас держави-члени побоюються, що надмірна диференціація послабить єдність ЄС і перетворить його на «ексклюзивний клуб» під керівництвом Берліна та Парижа³⁸. На практиці модель «Європи різних швидкостей» найчіткіше проявляється у сфері конкурентоспроможності ЄС, безпеці та в питаннях розширення.

Конкурентоспроможність

На початку 2026 року Урсула фон дер Ляєн закликала держави-члени активніше використовувати механізм посиленої співпраці на тлі тиску США та Китаю й дискусій про бар'єри для бізнесу, спричинені відмінностями в національних правилах³⁹. У цей самий період

Майбутнє Європейського Союзу: сценарії реформування, розширення та оборонної інтеграції

міністри фінансів Німеччини та Франції ініціювали **формат Е6**, до якого увійшли шість найбільших економік ЄС: **Німеччина, Франція, Італія, Іспанія, Польща та Нідерланди**, на які сукупно припадає близько 70% населення та ВВП Союзу⁴⁰.

Формат має на меті посилення оборони ЄС, створення Союзу заощаджень та інвестицій (*Savings and Investments Union, SIU*), зміцнення євро й забезпечення ЄС критично важливою сировиною⁴¹. За схожою логікою на неформальному засіданні лідерів ЄС у лютому 2026 року виник **формат Е19**⁴², зосереджений на завершенні створення єдиного ринку, регуляторному спрощенні, зниженні цін на енергоносії та поживленні торгівлі між країнами⁴³.

Першим результатом Е6 стало узгодження позицій учасників щодо реформування фінансових ринків після майже десятиліття безрезультатних спроб: у травні 2026 року «єврошістка» підтримала посилення ролі Європейського управління з нагляду за цінними паперами та ринками (ESMA) у надгляді за транскордонною інфраструктурою та криптоактивами⁴⁴. Однак Е6 потрібна підтримка **щонайменше дев'яти держав-членів** для ухвалення рішення на рівні ЄС. Крім того, закритий формат дискусій потребує більшої прозорості, щоб не посилювати занепокоєння менших країн.

Безпека

Е6 також має на меті прискорити зростання оборонних видатків і реалізацію промислової політики. У країнах групи розташовані найбільш конкурентоспроможні оборонні компанії ЄС, що створює потенціал для спільних проєктів і перетворення оборонної індустрії на двигун економічного зростання⁴⁵.

Водночас держави не завжди здатні домовитися навіть про спільні оборонні програми. У червні 2026 року Франція та Німеччина вирішили припинити спільну розробку винищувачів *Future Combat Air System (FCAS)*⁴⁶ і танків нового покоління⁴⁷ через розбіжності між компаніями-підприємцями.

Розходження існують і щодо того, які видатки в наступному бюджеті ЄС слід скоротити для фінансування оборони. Це особливо важливо, адже збільшення оборонних видатків нового бюджету є одним із пріоритетів об'єднання, але поки учасники не змогли досягти консенсусу⁴⁸. Водночас прогрес у спільних закупівлях, безпековій інтеграції та скоординованих інвестиціях може перетворити формат на модель співпраці для охочих і спроможних держав⁴⁹.

Розширення

Диференційована інтеграція стала актуальною і в контексті розширення ЄС навесні-влітку 2026 року, передусім через потенційний дедлайн вступу України у 2027 році, який українська та американська сторони обговорювали в контексті можливих мирних переговорів із РФ. Розглядалися такі моделі:

- › **Швидкий вступ (*fast-track model*)** – скорочення бюрократичних процедур для підписання Договору про вступ у стислі строки. Водночас бюджет ЄС довелося б перерозподіляти через нові обсяги аграрних дотацій та фонди згуртованості, а кандидат отримав би повноцінне представництво в інституціях ЄС⁵⁰.
- › **Зворотне розширення (*reverse enlargement*)** – формальний вступ в ЄС без прав. Основні фонди та право голосу в Раді ЄС залишалися б заблокованими до завершення виконання реформ кандидатом⁵¹.
- › **Поетапна інтеграція (*gradual accession*)** – поступове залучення кандидата до окремих політик і спільного ринку в обмін на реформи, але без формального

Майбутнє Європейського Союзу: сценарії реформування, розширення та оборонної інтеграції

членства. Фінансова інтеграція й представництво в інституціях ЄС залишалися б обмеженими до повноправного вступу⁵².

- › **Асоційоване членство (*associate membership*)** – символічне представництво в Єврокомісії та Парламенті, військові гарантії за статтею 42(7) Договору про ЄС, але без права голосу, доступу до фінансування та статусу повноправного члена⁵³.

Перші три моделі держави-члени фактично відкинули через небажання підтримувати ініціативи Комісії та прагнення зберегти контроль над політикою розширення. Ідея асоційованого членства, своєю чергою, зазнала критики в Україні як можлива форма «другосортного» членства. Водночас ще одна франко-німецька пропозиція, заснована на ідеї «асоційованого членства», продовжує обговорюватися в ЄС як можливий проміжний формат для країн-кандидатів⁵⁴.

Наразі ЄС та Україна продовжують рухатися шляхом **вступу на основі заслуг (*merit-based accession*)**, який має запобігти як політичному «обману» кандидатів, так і миттєвому розширенню без виконання критеріїв. Процес гальмують затримки з відкриттям переговорних кластерів і нерівномірний прогрес України у проведенні реформ.

3. Безпека Європи: перспективи створення спільних збройних сил ЄС

Європа залишається вкрай вразливою перед безпековими загрозами, адже США все більше зосереджуються на стримуванні Китаю та внутрішній безпеці. Намір Вашингтона вже до 2027 року перекласти більшу частину відповідальності за конвенційні оборонні спроможності НАТО на європейських союзників не відповідає темпам переозброєння Європи⁵⁵.

Попри наявні розбіжності всередині Альянсу, європейці й надалі покладаються на нього у сфері оборони, водночас намагаючись **закрити конкретні прогалини у спроможностях, спричинені зменшенням ролі США**. Так, у відповідь на скорочення американської присутності на континенті⁵⁶ німецько-нідерландський армійський корпус підпорядкує собі командування сухопутними силами НАТО в Естонії та Латвії⁵⁷. Італія візьме на себе керівництво Об'єднаним командуванням збройних сил (JFC) у Неаполі, Велика Британія очолить JFC у Норфолку, а Польща та Німеччина по черзі очолюватимуть JFC у Брунсумі⁵⁸.

Окремим питанням залишається **безпека членів ЄС, які не входять до НАТО**, а отже, не підпадають під дію його гарантії колективної оборони. Такими є **Австрія, Кіпр, Ірландія та Мальта**. Зокрема, 2 березня 2026 року британську військову базу в Республіці Кіпр атакував дрон Shahed, який, найімовірніше, запустило терористичне угруповання «Хезболла»⁵⁹. Ця проблема також актуальна в контексті вступу України: членство в ЄС розглядається Києвом як «м'яка гарантія» безпеки, але важливо розуміти, на що саме спроможний ЄС і яким є механізм виконання цих зобов'язань⁶⁰.

Договір про ЄС уже містить механізм колективної безпеки. **Стаття 42(7)** зобов'язує усіх членів ЄС надати державі, що зазнала агресії, «*допомогу та підтримку всіма можливими засобами*» – формулювання, сильніше, ніж у статті 5 НАТО («*такі дії, які вважатимуться необхідними*»)⁶¹. Так само поріг застосування статті 42(7) ЄС є нижчим («*збройна агресія*»), ніж у статті 5 НАТО («*збройний напад*»).

Попри те, що застосування статті 42(7) не потребує рішення Ради ЄС, порядок дій держав-членів та інституцій ЄС залишається вкрай нечітким⁶². Щоб адресувати цю проблему, у травні 2026 року ЄС провів навчання, що мали на меті напрацювати **чіткий алгоритм дій** у разі загрози державі, що є членом ЄС, але не є членом НАТО, а також зрозуміти, яку роль мають відігравати інституції ЄС у випадку такої кризи⁶³. Результати навчань залишаються неpubлічними. Так чи інакше, стаття 42(7) ЄС є комплементарною до статті 5 НАТО і не замінить її найближчим часом.

Чинні ініціативи ЄС мають на меті покращити існуючу архітектуру безпеки, а не створити їй альтернативу⁶⁴. Постійна структурована співпраця (PESCO) націлена на посилення співробітництва між учасниками у сфері військової промисловості. Сили швидкого реагування ЄС обмежені за кількістю (5000 військовослужбовців), тому їх недостатньо для захисту Європи. Через це сьогодні знову лунають голоси щодо необхідності створення спільних збройних сил Європи.

Майбутнє Європейського Союзу: сценарії реформування, розширення та оборонної інтеграції

Основний аргумент прихильників цієї ідеї: єдина армія була б більш ефективною за окремі 27 армій країн-членів ЄС і не залежала б від непередбачуваності США⁶⁵. При цьому жодна країна поки не робила практичних кроків для створення військового альянсу європейських держав⁶⁶. Водночас ідею такого альянсу було б важко реалізувати, бо Європейському Союзу наразі бракує **політичного центру**, готового нести відповідальність за безпеку ЄС, **інтегрованого військового командування** та **значних сил швидкого реагування**, альтернативних до НАТО.

Насамперед, Європейський Союз не має можливостей для створення та застосування великої армії. Для заміни американської сухопутної присутності на східному кордоні Європа потребує **об'єднання в 100000 військових**⁶⁷. Проте мобілізувати таку кількість буде вкрай важко, враховуючи небажання населення багатьох країн ЄС вступати до армії та необхідність тримати частину сил боєготовними в рамках зобов'язань всередині НАТО.

На додачу, ЄС майже **не має досвіду** участі у повномасштабних бойових діях: його 23 місії та операції під мандатом CFSP⁶⁸ вкрай обмежені за обсягом та не застосовувались для такої мети. А делегування власних збройних сил спільній європейській армії суперечило б конституціям нейтральних держав-членів.

Європейський Союз також **не має командних структур**, які б забезпечили вдале управління спільними силами. Військово-стратегічний штаб ЄС у Брюсселі розрахований лише на **60 постійних співробітників і 94 додаткових фахівців**⁶⁹, яких можуть залучати в операціях ЄС – це в сотні разів менше за аналогічний персонал НАТО. Небажання дублювати командні структури Північноатлантичного альянсу є однією з основних перепон для створення європейської армії⁷⁰.

Насамкінець, на відміну від НАТО, де лідерство належало США, жодна європейська держава не готова взяти на себе відповідальність за безпеку всього Європейського Союзу. Покласти таку відповідальність на Європейську Раду, де вето на розміщення військ могла б накласти будь-яка держава, було б неефективно. Потенційно взяти на себе лідерство могла б **Європейська Рада Безпеки** – об'єднання 10–12 держав-членів, що змінюються на ротаційній основі для обговорення найважливіших питань оборони, зокрема підтримки України⁷¹.

Утім, через те, що створення такої структури вимагає передачі суверенітету у питаннях оборони до наднаціонального органу ЄС, лідери європейських країн ставляться до цієї пропозиції вкрай критично. Держави-члени не довіряють одна одній у питаннях безпеки, а також скептично ставляться до нових амбітних планів Європейської Комісії.

Таким чином, створення спільних збройних сил ЄС залишається **далекою перспективою**. Європейські держави перебувають у пошуку альтернативних форматів забезпечення власної безпеки, проте жоден із них не спрямований на заміну ролі НАТО. Малі альянси, коаліція охочих, «Європа різних швидкостей», PESCO та інші ініціативи мають обмежений характер та націлені на вирішення конкретних питань. На стратегічному рівні оборона Європи інституційно залишається у тому ж форматі, в якому була до приходу другої адміністрації Трампа, і змінити це може лише екзистенційна загроза для ЄС.

4. Питання «європеїзації» Force de frappe

Березнева промова президента Макрона про європеїзацію французьких ядерних сил викликала бурхливу реакцію партнерів і значний інтерес медіа⁷². Утім, щоб оцінити масштаб змін, варто згадати сталі елементи французької доктрини. Біля її витоків стояли президент де Голль і чотири «генерали апокаліпсису», які прагнули незалежності від альянсів і американських ядерних гарантій⁷³.

Історично доктрина стосувалася виключно **французьких життєвих інтересів і території Франції**. Через це було б некоректно зазначати, що французький та британський ядерний потенціали є «європейськими» силами ядерного стримування. Проте французька ядерна доктрина не визначає чітко ані «життєві інтереси», ані периметр застосування зброї, і **невизначеність** (*ambiguity*) є її центральним елементом.

Вона має оборонний характер і покликана стримувати ворогів від агресії. Конкретні сценарії застосування ядерної зброї не прописані, але французькі аналітики вказують на крайні випадки: **загрозу окупації або удари по політичному керівництву**⁷⁴. Обмежені атаки, зокрема удари дронами, не є підставою для ядерної відповіді. Водночас ядерне стримування має спиратися на сильні конвенційні сили.

Як держава з невеликим ядерним потенціалом⁷⁵, Франція вимушена покладатися на стратегічну невизначеність як важливу складову власної ядерної доктрини. Її арсенал розрахований на можливість завдати ворогу **непоправної шкоди** й утримати його від атаки (*deterrence of the strong by the weak*)⁷⁶. Французькі ядерні сили мають два компоненти: підводний – чотири субмарини класу «Тріумфан», які постійно перебувають у морі, – і повітряний, представлений стратегічною авіацією Rafale. Повний замкнутий цикл виробництва ядерної зброї забезпечує Франції незалежність від США та інших партнерів⁷⁷.

Таким чином, французьке ядерне стримування традиційно було суверенним і навмисно зберігало стратегічну невизначеність. Тому його «європеїзація» не означає перетворення французької зброї на спільну європейську гарантію.

Ідея Макрона не є новою. У 1992 році Франсуа Міттеран уперше оголосив про можливість створення європейської ядерної доктрини, у 1995 році Жак Ширак згадав про європейський вимір французьких життєвих інтересів, а сам Макрон ще у 2020 році запросив партнерів до діалогу про європейський вимір французького стримування⁷⁸.

Однак саме тепер ці заяви викликали живий інтерес через трансформацію європейської архітектури безпеки: повномасштабну війну Росії проти України, переорієнтацію США на внутрішню безпеку та Індो-Тихоокеанський регіон, а також зростання активності Росії й Китаю в ядерній сфері. Європа знову зіткнулася з екзистенційними ризиками, а ядерна зброя повернулася в центр дискусій як гарантія, яку конвенційні засоби не можуть повністю замінити.

У цьому контексті промова Макрона 2026 року не є відступом від попередньої доктрини, а радше її **адаптацією до нових загроз**. Президент припустив, що життєві інтереси Франції можуть охоплювати ширший контекст, зокрема безпеку союзників. Проте чіткого визначення

Майбутнє Європейського Союзу: сценарії реформування, розширення та оборонної інтеграції

цих інтересів немає: події за межами Франції *можуть* впливати на них, але це не означає *гарантованої* ядерної відповіді.

Для реалізації цього підходу Макрон окреслив стратегію *forward deterrence* – тіснішу співпрацю з обмеженою кількістю європейських партнерів⁷⁹. Йдеться про регулярні консультації, можливість союзників брати участь у ядерних навчаннях та потенційне розміщення Rafale на території партнерів (*forward deployment*). Вперше з 1992 року Франція припинить скорочувати і почне нарощувати ядерні сили, тоді як кількість боєголовок буде засекречено.

Однак ці зміни мають чіткі межі – **вони розширюють політичний горизонт французького стримування, але не змінюють його інституційну архітектуру**. Франція зберігає повний суверенітет – рішення щодо застосування ядерних сил ухвалює лише французький президент. Не йдеться про розподіл повноважень із партнерами, спільне ядерне планування, багатонаціональні командні структури чи передачу французьких ядерних сил союзникам.

Це створює певну асиметрію: партнери можуть брати участь у консультаціях, навчаннях і потенційному розміщенні французьких спроможностей, але **не впливають на рішення про їх застосування**. Такий підхід відрізняється від американської доктрини, за якої країни можуть погодити або не погодити використання ядерної зброї зі своєї території. Нині американські термоядерні бомби B61 розгорнуті в Бельгії, Німеччині, Італії, Нідерландах і Туреччині⁸⁰.

Крім того, оскільки нова доктрина чітко не визначає життєві інтереси, вона **не містить жорстких гарантій захисту союзників** або застосування ядерних сил у разі атаки на них. Тісніша співпраця може породити завищені очікування, яких Париж може не виправдати: *«партнери можуть почати вірити, що мають місце за столом, за яким насправді стоїть лише один стілець»*⁸¹. Таким чином, непередбачуваність, яка посилює стримування противника, водночас ускладнює взаємодію з партнерами.

Ініціатива також обмежена вузьким колом залучених держав. Макрон окреслив групу лише з **восьми країн**, з якими Франція поглиблюватиме співпрацю: Велику Британію, Німеччину, Польщу, Нідерланди, Бельгію, Грецію, Швецію та Данію. При цьому серед партнерів немає балтійських країн, Фінляндії та Норвегії, які межують із Росією і перебувають під безпосередньою загрозою.

За відсутності спільних командних структур нова доктрина поглиблює двосторонню співпрацю Франції з партнерами, перетворюючи їх на **багато-двосторонню рамку** (*multi-bilateral framework*)⁸². **Велика Британія** та Франція давно співпрацюють у ядерній сфері в межах Ланкастерхауського договору (2010) та Нортвудської декларації (2025), які передбачають взаємодопомогу, обмін розвідданими та координацію ядерного стримування через Координаційну групу з ядерних питань (Nuclear Steering Group)⁸³. Центральну роль серед нових партнерів відіграватиме **Німеччина**: у березні президент Макрон і канцлер Мерц оголосили про створення франко-німецької керівної групи з ядерних питань⁸⁴. Останній також заявив про участь німецьких сил у французьких ядерних навчаннях у 2026 році⁸⁵.

При цьому французька ініціатива не є альтернативою американському стримуванню. Французькі ядерні сили залишаються комплементарними до американських і **не мають на меті замінити американську ядерну парасольку**. Париж радше готується до сценаріїв, у яких залучення США може затриматися або зіткнутися з політичними перешкодами, але не замінює США чи НАТО і не створює «європейські ядерні сили», а доповнює існуючу архітектуру.

Показово, що США загалом стримано поставилися до ініціативи⁸⁶. Оскільки французький підхід не підриває американське *extended deterrence*, його могли сприйняти як крок до більшої відповідальності європейців за власну безпеку. Підтримка французької ініціативи Німеччиною,

Майбутнє Європейського Союзу: сценарії реформування, розширення та оборонної інтеграції

Бельгією та Нідерландами, де розміщені американські ядерні боєголовки, свідчить, що діалог із Францією не суперечить їхнім зобов'язанням у межах Альянсу⁶⁷.

Логіка комплементарності пояснює і небажання Франції входити до **Групи ядерного планування НАТО (NPG)**. Франція не стала її членом навіть після повернення до командних структур НАТО у 2009 році, що мало символічне значення для збереження ядерної незалежності. Участь у NPG залишається **внутрішньополітично чутливою темою**, оскільки її можуть трактувати як «передачу» ядерної ролі ЄС або Німеччині⁶⁸.

У Франції промова Макрона отримала загалом схвальний відгук серед різних партій, адже він зберіг голлістську незалежність одноосібного ухвалення рішень і *ambiguity*, тоді як чітке визначення життєвих інтересів могло б спровокувати політичний спротив⁶⁹. Він також не називав конкретного обсягу можливого збільшення арсеналу, зокрема, щоб не викликати критику серед електорату, який виступає за заборону ядерної зброї. Нарощування сил без публікації кількості боєголовок одночасно зменшує внутрішній спротив, надсилає сигнал ворогам і не дає їм орієнтуватися на конкретну цифру.

Водночас підтримка промови Макрона **не гарантує сталості нової ядерної політики**. Після 1990-х інтерес до ядерної тематики знизився, а ядерна зброя перестала сприйматись як ключова гарантія безпеки. Після виборів 2027 року новий французький президент може оголосити іншу доктрину. Крім того, повернення ядерної зброї в центр дискусій може знизити готовність населення до конвенційного зіткнення, якщо громадяни сприйматимуть її як достатню гарантію безпеки.

Таким чином, зміни до французької ядерної доктрини мають передусім **комунікаційний ефект**. Більша неоднозначність щодо сфери застосування ядерної зброї, можливе збільшення кількості боєголовок і потенційне розширення географії їх розміщення мають зробити французьке стримування менш передбачуваним для ворогів. При цьому такий підхід потребує найменше ресурсів, адже він не вимагає додаткових видатків на оборону, є прийнятним для різних політичних сил Франції, зберігає її суверенітет щодо ядерних сил і не надає партнерам жорстких гарантій. Водночас французька ядерна доктрина створює більше невизначеності для партнерів, закріплюючи два суперечливі імперативи: європейськість і суверенітет.

¹ European Council. "Qualified majority". <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/how-does-the-council-vote/qualified-majority/>

² European Council. "How does the Council vote?" <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/how-does-the-council-vote/>

³ Baerbock, A. et al. (2023, June 12). "It's time for more majority decision-making in EU foreign policy". POLITICO. <https://www.politico.eu/article/eu-foreign-policy-ukraine-russia-war-its-time-for-more-majority-decision-making/>

⁴ Європейська правда (2023). "Орбан вийшов з кімнати, коли голосували": у ЄС розповіли, як ухвалили рішення про Україну. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/12/14/7175593/>

⁵ Euronews (2025). "No majority among EU countries to sanction Hungary over rule of law". <https://www.euronews.com/my-europe/2025/05/26/no-majority-among-eu-countries-to-sanction-hungary-over-rule-of-law>

⁶ OSW. (2023, October 12). "The EU debate on qualified majority voting in the Common Foreign and Security Policy: Reform and enlargement". <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2023-10-12/eu-debate-qualified-majority-voting-common-foreign-and>

Майбутнє Європейського Союзу: сценарії реформування, розширення та оборонної інтеграції

- ⁷ Csaky Z. & Grant Ch. (2025, May 9). "Does the EU enlargement require voting reform?" CER. <https://www.cer.eu/insights/does-eu-enlargement-require-voting-reform>
- ⁸ Berès, P. et al. (2023, September 18). "Sailing on high seas: Reforming and enlarging the EU for the 21st century". Institut Jacques Delors. <https://institutdelors.eu/en/publications/sailing-on-high-seas-reforming-and-enlarging-the-eu-for-the-21st-century-2/>
- ⁹ European Council. Qualified majority. <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/how-does-the-council-vote/qualified-majority/>
- ¹⁰ Mintel J. & Ondarza N. (2022, October 19). "More EU Decisions by Qualified Majority Voting – but How?" SWP. <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2022C61/>
- ¹¹ Csaky Z. & Grant Ch. (2025, May 9). "Does the EU enlargement require voting reform?" CER. <https://www.cer.eu/insights/does-eu-enlargement-require-voting-reform>
- ¹² Mintel J. & Ondarza N. (2022, October 19). "More EU Decisions by Qualified Majority Voting – but How?" SWP. <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2022C61/>
- ¹³ Bendiek, A. et al. (2024). "Taming National Interests within the CFSP." SWP. <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2024C19/>
- ¹⁴ Дельфінов, О., & Кондратенко, М. (2020, 19 вересня). "Кіпр знову заблокував санкції Євросоюзу проти Білорусі". DW. <https://www.dw.com/uk/kipr-znovu-zablokuvav-sanktsii-yevrosoiuzu-proty-bilorusi/a-54984776>
- ¹⁵ Vinocur, N. (2026, February 26). "Hungary is blocking Russia sanctions package over €16B in EU defense loans, diplomats say". POLITICO. <https://www.politico.eu/article/hungary-orban-blocking-russia-sanctions-package-over-e16b-eu-defense-loans/>
- ¹⁶ OSW. (2023, October 12). "The EU debate on qualified majority voting in the Common Foreign and Security Policy: Reform and enlargement". <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2023-10-12/eu-debate-qualified-majority-voting-common-foreign-and>
- ¹⁷ Julina Mintel, Nicolai von Ondarza (2022, October 19). "More EU Decisions by Qualified Majority Voting – but How?" SWP. <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2022C61/>
- ¹⁸ European Union. (2016). "Consolidated version of the Treaty on European Union, Article 31". Official Journal of the European Union, C 202, 13–46. https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/teu_2016/art_31/oj/eng
- ¹⁹ Ibid.
- ²⁰ Zweers, W. et al. (2024, June). "Unblocking decision-making in EU enlargement: Qualified majority voting as a way forward?" Clingendael Institute. https://www.clingendael.org/sites/default/files/PB_Unblocking_decision-making_in_EU_enlargement.pdf
- ²¹ Смирнова К., Монаєнко А. (2026, липень 30). "Спільна зовнішня та безпекова політика ЄС в часи геополітичних змін: чи можливе реформування процедур прийняття рішень?" Юридична газета. <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/spilna-zovnishnya-ta-bezpekova-politika-es-v-chasi-geopolitichnih-zmin-chi-mozhlive-reformuvannya-pr.html>
- ²² Tilev D. (2020, March). "The New EU Enlargement Methodology: Enhancing the Accession Process". ICDS. <https://idscs.org.mk/wp-content/uploads/2020/03/Final-Commentary-Dragan-Tilev.pdf>
- ²³ European Union. (2016). "Consolidated version of the Treaty on European Union, Article 49". Official Journal of the European Union, C 202, 43. https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/teu_2016/art_49/oj/eng
- ²⁴ Litra, L. (2025, December 12). "Unblocking the EU accession process for Ukraine: A necessary reform for European unity and its security". New Europe Center. <https://neweurope.org.ua/en/analytics/en-unblocking-the-eu-accession-process-for-ukraine-a-necessary-reform-for-european-unity-and-its-security/>
- ²⁵ Nechev, Z., & Dimitrov, N. (2026). "A Europe that acts". Institut für Europäische Politik. https://iep-berlin.de/site/assets/files/4612/a_europe_that_acts_final_19_03_2026_002.pdf
- ²⁶ Julina Mintel, Nicolai von Ondarza (2022, October 19). "More EU Decisions by Qualified Majority Voting – but How?" SWP. <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2022C61/>

Майбутнє Європейського Союзу: сценарії реформування, розширення та оборонної інтеграції

- ²⁷ Zweers, W. et al. (2024, June). "Unblocking decision-making in EU enlargement: Qualified majority voting as a way forward?" Clingendael Institute. https://www.clingendael.org/sites/default/files/PB_Unblocking_decision-making_in_EU_enlargement.pdf
- ²⁸ European Parliament. (2023a, July 11). "Implementation of passerelle clauses in the EU Treaties. EUR-Lex". <https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/3996/oj/eng>
- ²⁹ European Parliament. (2023b, November 22). "Proposals of the European Parliament for the amendment of the Treaties". https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0427_EN.html
- ³⁰ New Union Post. (2026, July 8). "Pre-enlargement reforms strategy expected on 30 September". <https://newunionpost.eu/2026/07/08/pre-enlargement-reforms-30-september/>
- ³¹ New Union Post. (2026, June 19). "EU enlargement reforms to be discussed at October European Council". <https://newunionpost.eu/2026/06/19/eu-enlargement-reforms-euco-october/>
- ³² Elysee. (2017, September 26). "President Macron gives speech on new initiative for Europe". <https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/2017/09/26/president-macron-gives-speech-on-new-initiative-for-europe>
- ³³ European Council (2017, MArch 25). "The Rome Declaration. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/03/25/rome-declaration/>
- ³⁴ Synovits R. & Jozwiak R. (2017, March 28). "'Two-Speed' Europe: A Plan For EU Unity Or Disintegration?" RFEL. <https://www.rferl.org/a/eu-explainer-two-speed-multispeed-europe/28396591.html>
- ³⁵ Berès, P. et al. (2023, September 18). "Sailing on high seas: Reforming and enlarging the EU for the 21st century". Institut Jacques Delors. <https://institutdelors.eu/en/publications/sailing-on-high-seas-reforming-and-enlarging-the-eu-for-the-21st-century-2/>
- ³⁶ Council of the European Union. (2026, April 23). "Council finalises €90 billion support loan to Ukraine". <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/04/23/council-finalises-90-billion-support-loan-to-ukraine/>
- ³⁷ European Union. (2016). "Consolidated version of the Treaty on European Union—Article 20. EUR-Lex". https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/teu_2016/art_20/oj/eng
- ³⁸ Smith-Meyer B. (2026, May 15). "EU supergroup concocts latest plan to rival Wall Street". Politico. <https://www.politico.eu/article/eu-supergroup-concocts-latest-plan-rival-wall-street/>
- ³⁹ Von der Leyen, U. (2026, February 9). "Letter to EU leaders on competitiveness and the single market". POLITICO. <https://www.politico.eu/wp-content/uploads/2026/02/09/Letter-Ursula-von-der-Leyen.pdf>
- ⁴⁰ Federal Ministry of Finance. (2026, January 28). "The E6: An initiative led by six leading European economies to strengthen European sovereignty, competitiveness and defence capabilities". <https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/EN/Pressemitteilungen/2026/2026-01-28-e6-initiative.html>
- ⁴¹ Becker P. et al. (2026, April 24). "The new E6 format: The EU between unity and fragmentation". SWP <https://www.swp-berlin.org/en/publication/the-new-e6-format-the-eu-between-unity-and-fragmentation>
- ⁴² До формату увійшли Австрія, Бельгія, Болгарія, Хорватія, Кіпр, Чехія, Данія, Фінляндія, Франція, Греція, Угорщина, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Польща, Румунія, Словаччина та Швеція.
- ⁴³ Висоцька Т. (2026, лютий 19). "Європа двох швидкостей: як нова стратегія вже змінює ЄС і які ризики вона несе". Європейська правда <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2026/02/19/7231529/>
- ⁴⁴ Martinez, M., & Strupczewski, J. (2026, May 29). "EU's six biggest economies agree on capital markets supervision". Reuters. <https://www.reuters.com/business/finance/e6-agree-capital-market-supervision-says-germany-2026-05-29/>
- ⁴⁵ EUPerspectives. (2026, February 12). "Von der Leyen backs multi-speed Union after Germany's E6 proposal". <https://euperspectives.eu/2026/02/von-der-leyen-backs-multi-speed-eu/>
- ⁴⁶ The Guardian. (2026, June 8). "France and Germany abandon joint project to build European fighter jet". <https://www.theguardian.com/world/2026/jun/08/france-and-germany-abandon-joint-project-to-build-european-fighter-jet>
- ⁴⁷ Loeve, F. (2026, June 15). "Franco-German KNDS launches new tank for France as joint project lags". Reuters. <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/knds-unveils-new-tank-france-joint-franco-german-project-lags-2026-06-15/>

Майбутнє Європейського Союзу: сценарії реформування, розширення та оборонної інтеграції

- ⁴⁸ Becker P. et al. (2026, April 24). "The new E6 format: The EU between unity and fragmentation". SWP <https://www.swp-berlin.org/en/publication/the-new-e6-format-the-eu-between-unity-and-fragmentation>
- ⁴⁹ Dempsey, S. (2026, February 7). "Two-speed Europe? Germany's proposal only formalises existing reality, experts say". EU Perspectives. <https://euperspectives.eu/2026/02/germanys-two-speed-proposal/>
- ⁵⁰ Bayer, L., Gray, A., & Flynn, D. (2026, March 3). "European capitals push back as Ukraine seeks fast-track EU membership". Reuters. <https://www.reuters.com/world/european-capitals-push-back-ukraine-seeks-fast-track-eu-membership-2026-03-03/>
- ⁵¹ Sheftalovich, Z. (2026, February 10). "5 steps to get Ukraine into the EU in 2027". POLITICO. <https://www.politico.eu/article/5-steps-ukraine-eu-membership-2027/>
- ⁵² Gavin G. & Vinocur N. (2026, April 30). "EU plans 'pre-entry' perks for Ukraine as fast-track membership hopes dim". Politico. <https://www.politico.eu/article/eu-enlargement-ukraine-perks-offer-fast-track-membership-hopes-dim/>
- ⁵³ Merz, F. (2026, May 18). "Brief von Bundeskanzler Merz zum vorgeschlagenen Status der Ukraine als "Assoziiertes Mitglied" an die Spitzen der europäischen Institutionen". The New Union Post. <https://newunionpost.eu/wp-content/uploads/2026/05/260518-BK-letter-to-PEC-et-al.pdf>
- ⁵⁴ European Western Balkans. (2026, June 5). "Franco-German non-paper new approach to EU enlargement". <https://europeanwesternbalkans.com/2026/06/05/franco-german-non-paper-call-for-new-approach-to-eu-enlargement/>
- ⁵⁵ Fakhurdinova, M., & Tkachuk, Y. (2026, March 16). "Navigating the US-EU-Ukraine triangle: Revitalizing transatlantic security cooperation". Transatlantic Dialogue Center. <https://tdcenter.org/2026/03/16/navigating-the-us-eu-ukraine-triangle/>
- ⁵⁶ Gebauer, M., & Krüger, P. (2026, May 26). "Verteidigungsplanung: USA wollen militärische Beiträge für die Nato deutlich reduzieren". DER SPIEGEL. <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/nato-usa-wollen-militaerische-beitraege-fuer-europas-sicherheit-kuerzen-a-98cdf71e-c6c6-4c1d-bee7-180d4a6592a3>
- ⁵⁷ De Rozario, M. (2026, May 28). "German-Dutch corps to lead NATO land forces in Estonia and Latvia". Reuters. <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/german-dutch-corps-lead-nato-land-forces-estonia-latvia-2026-05-28/>
- ⁵⁸ Murgia, N. (2026, May 13). "The European pillar of NATO in the era of US disengagement". Istituto Affari Internazionali. <https://doi.org/10.82088/IAIbrief2619>
- ⁵⁹ Pinna, M. (2026, April 24). "Cyprus: How the Iran war is shaping Europe's closest frontier to the conflict". Euronews. <https://www.euronews.com/my-europe/2026/04/24/cyprus-how-the-middle-east-war-is-shaping-europes-closest-frontier-to-the-conflict>
- ⁶⁰ Fakhurdinova, M., & Tkachuk, Y. (2026, March 16). "Navigating the US-EU-Ukraine triangle: Revitalizing transatlantic security cooperation". Transatlantic Dialogue Center. <https://tdcenter.org/2026/03/16/navigating-the-us-eu-ukraine-triangle/>
- ⁶¹ Biscop, S. (2026, June 9). "This means war! Operationalising Art. 42.7 TEU". Egmont Institute. <https://egmontinstitute.be/this-means-war-operationalising-art-42-7-teu/>
- ⁶² Clapp S. and Verhelst A. (2022, December). "A comparative analysis of Article 5 Washington Treaty (NATO) and Article 42(7) TEU (EU)". European Parliamentary Research Service. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/739250/EPRS_ATA\(2022\)739250_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/739250/EPRS_ATA(2022)739250_EN.pdf)
- ⁶³ Cohen, C. (2026, May 5). "EU test its mutual assistance clause in first administrative drill since 2022". Euractiv. <https://www.euractiv.com/news/eu-test-its-mutual-defence-clause-in-first-administrative-drill-since-2022/>
- ⁶⁴ EEAS. (2026, January). "HR/VP Kaja Kallas: Keynote speech at the European Defence Agency Annual Conference 2026". https://www.eeas.europa.eu/eeas/hrvp-kaja-kallas-keynote-speech-european-defence-agency-annual-conference-2026_en
- ⁶⁵ Bergmann, M., & Svendsen, O. (2025, October). "How Europe can defend itself with less America". Center for Strategic and International Studies. https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/2025-10/251008_Bergmann_Europe_America.pdf?VersionId=gU.6G8PzLlwKppQ7OW6zqlzXdGXyIQ.f

Майбутнє Європейського Союзу: сценарії реформування, розширення та оборонної інтеграції

- ⁶⁶ Сітнікова, І. (2026, January 20). "Україна пропонувала Європі створити Об'єднані збройні сили у 3 мільйони солдатів". Hromadske. <https://hromadske.ua/europa/258173-ukrayina-proponuvala-yevropi-stvoryty-obyednani-zbroyni-sily-u-3-milyony-soldativ>
- ⁶⁷ Bergmann, M., & Svendsen, O. (2025, October). "How Europe can defend itself with less America". Center for Strategic and International Studies. https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/2025-10/251008_Bergmann_Europe_America.pdf?VersionId=gU.6G8PzLlwKppQ7OW6zqlzXdGXYiQ.f
- ⁶⁸ Bilquin, B. (2024). "EU missions and operations abroad (PE 762.478)". European Parliamentary Research Service, European Parliament. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762478/EPRS_BRI\(2024\)762478_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762478/EPRS_BRI(2024)762478_EN.pdf)
- ⁶⁹ European External Action Service. (2018, November). "The Military Planning and Conduct Capability (MPCC)". https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/mpcc_factsheet_november_2018.pdf
- ⁷⁰ Kallas reveals Europe's next steps to strengthen defense. (2026, June 29). RBC-Ukraine. <https://newsukraine.rbc.ua/news/kallas-reveals-europe-s-next-steps-to-strengthen-1782777382.html>
- ⁷¹ Радіо Свобода. (2026, January 11). "Кубілюс: ЄС повинен розглянути створення власної Ради Безпеки". <https://www.radiosvoboda.org/a/news-kubilius-es-rada-bez-ekp/33645385.html>
- ⁷² Emmanuel Macron. (2026, March 2). "Speech on France's Nuclear Deterrence". Élysée. <https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/2026/03/02/visit-to-the-ile-longueoperational-base>
- ⁷³ Fried T. (2026, May 7). "What Has Really Changed in French Nuclear Doctrine", Hudson Institute. <https://www.hudson.org/arms-control-nonproliferation/what-has-really-changed-french-nuclear-doctrine-tsiporah-fried>
- ⁷⁴ Rogel, B. (2025, November 18). "French nuclear deterrence and Europe". Robert Schuman Foundation. <https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/811-french-nuclear-deterrence-and-europe>
- ⁷⁵ Arms Control Association. (2026, June). "Nuclear weapons: Who has what at a glance". <https://www.armscontrol.org/factsheets/nuclear-weapons-who-has-what-glance>
- ⁷⁶ Fried T. (2026, May 7). "What Has Really Changed in French Nuclear Doctrine", Hudson Institute. <https://www.hudson.org/arms-control-nonproliferation/what-has-really-changed-french-nuclear-doctrine-tsiporah-fried>
- ⁷⁷ French Ministry for the Armed Forces. (2026). "French nuclear deterrence: Information document". <https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/ministere-armees/French%20Nuclear%20Deterrence%20-%20Information%20Document%20-%20June%202026.pdf>
- ⁷⁸ Galleri F. (2026). "French Nuclear Ambiguity at a Crossroads". The Washington Quarterly, 49:2, 69-82. https://bpb-us-e1.wpmucdn.com/blogs.gwu.edu/dist/1/2181/files/2026/06/TWQ_49_2_Galleri.pdf
- ⁷⁹ Emmanuel Macron. (2026, March 2) "Speech on France's Nuclear Deterrence". Élysée. <https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/2026/03/02/visit-to-the-ile-longueoperational-base>
- ⁸⁰ Fried T. (2026, May 7). "What Has Really Changed in French Nuclear Doctrine", Hudson Institute. <https://www.hudson.org/arms-control-nonproliferation/what-has-really-changed-french-nuclear-doctrine-tsiporah-fried>
- ⁸¹ Ibid.
- ⁸² Galleri F. (2026). "French Nuclear Ambiguity at a Crossroads". The Washington Quarterly, 49:2, 69-82. https://bpb-us-e1.wpmucdn.com/blogs.gwu.edu/dist/1/2181/files/2026/06/TWQ_49_2_Galleri.pdf
- ⁸³ Government of the United Kingdom. (2025, July 10). "Lancaster House 2.0: Declaration on Modernising UK-French Defence and Security Cooperation". <https://www.gov.uk/government/news/lancaster-house-20-declaration-on-modernising-uk-french-defence-and-security-cooperation>
- ⁸⁴ Elysee. (2026, March 2). "Joint declaration of President Macron and Chancellor Merz". <https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/2026/03/02/joint-declaration-of-president-macron-and-chancellor-merz>
- ⁸⁵ The Federal Government. (2026, July 17). "Press conference with Chancellor Merz and President Macron following the Franco-German Ministerial Council". <https://www.bundesregierung.de/breg-en/news/pc-franco-german-council-2447606>
- ⁸⁶ Center for Security Studies, ETH Zurich. (2026). "Europe's changing nuclear landscape: French forward deterrence". <https://css.ethz.ch/en/center/CSS-news/2026/07/europes-changing-nuclear-landscape-french-forward-deterrence.html>
- ⁸⁷ Fayet H. (2026, March 5). "France has a new nuclear doctrine of 'forward deterrence' for Europe. What does it mean?", Ifri. <https://www.ifri.org/en/external-articles/external-publications/france-has-new-nuclear-doctrine-forward-deterrence-europe>
- ⁸⁸ Інтерв'ю з французьким експертом з IFRI, березень 2026.
- ⁸⁹ Fayet H. (2026, March 5). "France has a new nuclear doctrine of 'forward deterrence' for Europe. What does it mean?", Ifri. <https://www.ifri.org/en/external-articles/external-publications/france-has-new-nuclear-doctrine-forward-deterrence-europe>

Автори

Маріанна Фахурдінова, Єгор Ткачук, Максим Молотай
Експерти Центру трансатлантичного діалогу

Вихідні дані

Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні

kas.de

Видавець: Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні, 2026, Київ
вул. Богомольця Академіка, 5, кв. 1, 01024 Київ, Україна
Тел.: +380444927443
<https://www.kas.de/en/web/ukraine>

Усі права захищені. Запити щодо рецензійних примірників та інші звернення стосовно цієї публікації слід надсилати видавцю. Відповідальність за погляди, висновки та рекомендації, висловлені в даній публікації, повністю покладається на автора (авторів), і їх інтерпретації не обов'язково відображають погляди чи політику Фонду Конрада Аденауера.

Публікація підготовлена в рамках проекту «Посилення аналітичних спроможностей прийняття рішень у сфері зовнішньої політики за допомогою громадянського суспільства» Центру міжнародної безпеки за підтримки Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні.

Текст цієї публікації ліцензовано на умовах Creative Commons:
«Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International», CC BY-SA 4.0
(<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode.de>)

© 2026 Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні |
© 2026 Центр міжнародної безпеки | © 2026 Центр трансатлантичного діалогу